WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 16 lipca 2009 r.*

W sprawie C-168/08

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 68 WE i 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Cour de Cassation (Francja) postanowieniem z dnia 16 kwietnia 2008 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 21 kwietnia 2008 r., w postępowaniu:

Laszlo Hadadi (Hadady)

przeciwko

Csilli Marcie Mesko, żony Hadadi (Hadady),

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: A. Rosas, prezes izby, A. Ó Caoimh (sprawozdawca), J. Klučka, P. Lindh i A. Arabadjiev, sędziowie,

* Język postępowania: francuski.

rzecznik generalny: J. Kokott,
sekretarz: M. Ferreira, główny administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 5 lutego 2009 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu L. Hadadiego (Hadadyego) przez C. Rouvière, adwokata,

— w imieniu C. Mesko przez A. Lyon-Caena, adwokata,

— w imieniu rządu francuskiego przez G. de Bergues'a oraz przez A.L. During i B. Beaupère-Manokhę, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu czeskiego przez M. Smolka, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu niemieckiego przez J. Möllera, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu węgierskiego przez K. Szíjjártó oraz M. Kurucz, działające w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu polskiego przez M. Dowgielewicza, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu słowackiego przez J. Čorbę, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu fińskiego przez A. Guimaraes-Purokoski, działającą w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez V. Jorisa oraz S. Saastamoinena, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 12 marca 2009 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 3 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.U. L 338, s. 1).

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy L. Hadadim (Hadadym) a C. Mesko dotyczącego uznania przez sądy francuskie orzeczenia sądu w Peszcie (Węgry) orzekającego o ich rozwodzie.

Ramy prawne

Uregulowania wspólnotowe

Rozporządzenie nr 1347/2000

3 Zgodnie z motywami czwartym i dwunastym rozporządzenia Rady (WE) nr 1347/2000 z dnia 29 maja 2000 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej za dzieci obojga małżonków (Dz.U. L 160 s. 19):

„(4) Różnice między niektórymi przepisami krajowymi dotyczącymi jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych utrudniają swobodny przepływ osób oraz prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego. Istnieją w związku z tym podstawy do wprowadzenia przepisów umożliwiających ujednolicenie reguł zbiegu jurysdykcji w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej poprzez uproszczenie formalności w celu szybkiego i automatycznego uznawania i wykonywania orzeczeń.

[…]

(12) Podstawy jurysdykcji przyjęte w niniejszym rozporządzeniu oparte są na zasadzie, że musi istnieć rzeczywiście więź między daną stroną a państwem członkowskim wykonującym jurysdykcję członkowską. […]”.

4 Artykuł 2 rozporządzenia nr 1347/2000 przewidujący ogólne przepisy dotyczące właściwości sądów w dziedzinie rozwodu, separacji i unieważnienia małżeństwa, został zastąpiony art. 3 rozporządzenia nr 2201/2003, przy czym obydwa artykuły mają identyczne brzmienie.

Rozporządzenie nr 2201/2003

5 Zgodnie z motywami pierwszym i ósmym rozporządzenia nr 2201/2003:

„(1) Wspólnota Europejska ustanowiła cel, jakim jest utworzenie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, w ramach której zapewniony jest swobodny przepływ osób. W tym celu Wspólnota przyjmuje, między innymi, środki w dziedzinie współpracy sądowej w sprawach cywilnych niezbędne dla właściwego funkcjonowania rynku wewnętrznego.

[…]

(8) W zakresie orzeczeń dotyczących rozwodu, separacji czy unieważnienia małżeństwa niniejsze rozporządzenie stosuje się wyłącznie do rozwiązania

więzów małżeńskich i nie powinno dotyczyć zagadnień takich jak przyczyny rozwodu, skutki w zakresie prawa własności wynikające z małżeństwa czy wszelkie inne środki dodatkowe".

6 Zgodnie z art. 1 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003 ma ono zastosowanie niezależnie od rodzaju sądu lub trybunału, w sprawach cywilnych odnoszących się do rozwodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa.

7 Artykuł 3 ust. 1 tego rozporządzenia zatytułowany „Właściwość ogólna" stanowi:

„W sprawach dotyczących rozwodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa właściwe są sądy państwa członkowskiego:

a) na którego terytorium:

— małżonkowie zwykle zamieszkują, lub

— małżonkowie ostatnio zwykle zamieszkiwali, jeśli jeden z nich nadal tam zamieszkuje, lub

— pozwany zwykle zamieszkuje, lub

— w przypadku wspólnego wniosku, którykolwiek z małżonków zwykle zamieszkuje, lub

— składający wniosek zwykle zamieszkuje, jeśli mieszkał tam przynajmniej rok bezpośrednio przed złożeniem wniosku, lub

— składający wniosek zwykle zamieszkuje, jeśli mieszkał tam przynajmniej sześć miesięcy bezpośrednio przed złożeniem wniosku i jest albo obywatelem danego państwa członkowskiego, albo, w przypadku Zjednoczonego Królestwa i Irlandii, ma tam »miejsce stałego zamieszkania«;

b) którego obywatelami są oboje małżonkowie lub, w przypadku Zjednoczonego Królestwa i Irlandii, na którego terytorium mają »miejsce stałego zamieszkania«".

8 Artykuł 6 tego rozporządzenia zatytułowany „Jurysdykcja wyłączna na mocy art. 3, 4 i 5" stanowi:

„Małżonek, który:

a) zwykle zamieszkuje na terytorium państwa członkowskiego; lub

b) jest obywatelem państwa członkowskiego lub, w przypadku Zjednoczonego Królestwa i Irlandii, ma »miejsce stałego zamieszkania« na terytorium jednego z tych państw członkowskich;

może być pozwany w innym państwie członkowskim wyłącznie zgodnie z przepisami art. 3, 4 i 5”.

9 Artykuł 16 rozporządzenia nr 2201/2003 zatytułowany „Wytoczenie powództwa” przewiduje:

„1. Powództwo uważa się za wytoczone:

a) w czasie, w którym zostało wniesione do sądu pismo wszczynające postępowanie lub dokument równorzędny, pod warunkiem że powód po dokonaniu tego nie zaniedbał podjąć kroków, jakie powinien był podjąć w celu osiągnięcia skutku w postaci doręczenia pisma pozwanemu;

lub

b) jeśli dokument ma być doręczony przed złożeniem go w sądzie, w czasie, kiedy został doręczony organowi odpowiedzialnemu za doręczenie, pod warunkiem że powód po dokonaniu tego nie zaniedbał podjąć kroków, jakie powinien był podjąć w celu złożenia tego dokumentu w sądzie”.

10 Artykuł 19 tego rozporządzenia ma następujące brzmienie:

„1. Jeżeli przed sądami różnych państw członkowskich zawisły spory dotyczące rozwodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa, to sąd, przed który wytoczono powództwo później, z urzędu zawiesza postępowanie do czasu stwierdzenia właściwości sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo.

[…]

3. Jeżeli stwierdzona zostanie właściwość sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo, to sąd, przed który wytoczono powództwo później, stwierdza brak swej właściwości na rzecz tego sądu.

W takim przypadku strona, która podjęła odpowiednie działania przed sądem, przed który wytoczono powództwo później, może podjąć te działania przed sądem, przed który najpierw wytoczono powództwo”.

11 Zgodnie z art. 21 ust. 1 i 4 tego rozporządzenia zatytułowanym „Uznawanie orzeczenia”:

„1. Orzeczenia wydane w jednym państwie członkowskim są uznawane w innych państwach członkowskich bez potrzeby przeprowadzania specjalnego postępowania.

[…]

4. Jeśli uznanie jest wniesione jako sprawa incydentalna przed sądem państwa członkowskiego, sąd ten może rozstrzygać o uznaniu".

12 Artykuł 24 rozporządzenia nr 2201/2003 zatytułowany „Zakaz ponownego badania właściwości sądu pochodzenia" przewiduje:

„Właściwość sądu państwa członkowskiego pochodzenia nie może być przedmiotem ponownego badania. Do reguł dotyczących właściwości określonych w art. 3–14 nie stosuje się kryterium porządku publicznego przewidzianego w art. 22 lit. a) i art. 23 lit. a)".

13 Znajdujący się w rozdziale VI rozporządzenia nr 2201/2003 zatytułowanym „Przepisy przejściowe" art. 64 ust. 1 i 4 ma następującą treść:

„1. Przepisy niniejszego rozporządzenia mają zastosowanie do postępowania sądowego wszczętego po terminie jego stosowania zgodnie z przepisami art. 72, a także do dokumentów urzędowo sporządzonych lub zarejestrowanych jako autentyczne oraz do ugód zawartych między stronami po tym terminie.

[…]

4. Orzeczenia wydane przed terminem stosowania niniejszego rozporządzenia, lecz po dacie wejścia w życie rozporządzenia […] nr 1347/2000 w postępowaniu sądowym wszczętym przed datą wejścia w życie rozporządzenia […] nr 1347/2000 są uznawane i wykonywane zgodnie z przepisami rozdziału III niniejszego rozporządzenia, pod warunkiem że odnoszą się do rozwodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa albo odpowiedzialności rodzicielskiej za dzieci obojga małżonków w postępowaniu sądowym w sprawach małżeńskich oraz że właściwość oparto na zasadach zgodnych

z zasadami określonymi w rozdziale II niniejszego rozporządzenia lub w rozporządzeniu […] nr 1347/2000 albo w konwencji zawartej między państwem członkowskim pochodzenia i państwem, do którego kierowany jest wniosek, obowiązującej w momencie wszczęcia postępowania".

14 Zgodnie z art. 72 rozporządzenia nr 2201/2003 rozporządzenie to wchodzi w życie z dniem 1 sierpnia 2004 r. i ma ono zastosowanie od dnia 1 marca 2005 r., z wyjątkiem art. 67–70, które nie mają znaczenia dla niniejszego postępowania.

Uregulowanie francuskie

15 Artykuł 1070 akapit czwarty code de procédure civile (kodeksu postępowania cywilnego) stanowi:

„Właściwość miejscową określa się na podstawie miejsca stałego zamieszkania osoby, przeciwko której składany jest wniosek o wykonanie, lub na podstawie miejsca stałego zamieszkania dziecka, którego dotyczy wniosek".

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

16 W 1979 r. L. Hadadi i C.M. Mesko, obywatele węgierscy, zawarli związek małżeński na Węgrzech. W 1980 r. wyemigrowali do Francji, gdzie według postanowienia sądu odsyłającego zamieszkują do dnia dzisiejszego. W 1985 r. przyjęli obywatelstwo francuskie w ten sposób, że obydwoje posiadają obywatelstwo węgierskie i francuskie.

17 W dniu 23 lutego 2002 r. L. Hadadi wniósł pozew rozwodowy do sądu w Peszcie.

18 W dniu 19 lutego 2003 r. C.M. Mesko wniosła do tribunal de grande instance de Meaux (Francja) (sądu okręgowego w Meaux) pozew rozwodowy z wnioskiem o orzekanie o winie.

19 W dniu 4 maja 2004 r., to jest po przystąpieniu Republiki Węgierskiej do Unii Europejskiej w dniu 1 maja 2004 r., wyrokiem sądu w Peszcie został orzeczony rozwód pomiędzy L. Hadadim a C.M. Mesko. Z postanowienia odsyłającego wynika, że wyrok ten stał się ostateczny.

20 Postanowieniem z dnia 8 listopada 2005 r. sędzia ds. rodzinnych tribunal de grande instance de Meaux uznał za niedopuszczalny pozew rozwodowy wniesiony do niego przez C.M. Mesko.

21 W dniu 12 października 2006 r. w wyniku odwołania wniesionego od tego postanowienia cour d'appel de Paris (Francja) (sąd apelacyjny w Paryżu) orzekł, że wyrok sądu w Peszcie orzekający rozwód nie może zostać uznany we Francji. Cour d'appel de Paris uznał w związku z tym pozew rozwodowy wniesiony przez C.M. Mesko za dopuszczalny.

22 L. Hadadi wniósł kasację od wyroku sądu apelacyjnego w Paryżu, zarzucając mu wyłączenie właściwości sądu węgierskiego wyłącznie na podstawie art. 3 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003 dotyczącego zwykłego miejsca zamieszkania małżonków, bez sprawdzenia, czy właściwość ta mogłaby wynikać z okoliczności posiadania przez obydwoje małżonków obywatelstwa węgierskiego, tak jak to jest przewidziane w art. 3ust. 1 lit. b).

23 W tych okolicznościach Cour de cassation (sąd kasacyjny) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 3 [ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003] należy interpretować w ten sposób, że, w przypadku gdy małżonkowie mają obywatelstwo zarówno państwa sądu, do którego sprawę wniesiono, jak i obywatelstwo innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, przeważa obywatelstwo państwa sądu, do którego sprawę wniesiono?

2) W przypadku przeczącej odpowiedzi na pytanie pierwsze, czy przepis ten należy interpretować w ten sposób, że wskazuje on, w przypadku gdy każde z małżonków ma podwójne obywatelstwo tych samych państw członkowskich, obywatelstwo bardziej dominujące spośród zbiegających się obywatelstw?

3) W przypadku odpowiedzi przeczącej na pytanie poprzedzające, czy w związku z tym przepis ten należy interpretować w ten sposób, że przyznaje on małżonkom dodatkową możliwość, pozostawiając im wybór sądu, do którego sprawa ma być wniesiona, w jednym z dwóch państw, których oboje są obywatelami?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

Uwagi wstępne

24 Spór przed sądem krajowym znajduje swój początek w pozwie rozwodowym wniesionym we Francji przez C.M. Mesko w dniu 19 lutego 2003 r. Z akt sprawy wynika, że w ramach badania dopuszczalności tego pozwu uznanie orzeczenia rozwodowego wydanego przez sąd w Peszcie w dniu 4 maja 2004 r. stanowi kwestię incydentalną. Na podstawie art. 21 ust. 4 rozporządzenia nr 2201/2003 sądy francuskie

są właściwe w tej sprawie. W tych okolicznościach Cour de cassation kieruje pytania dotyczące wykładni art. 3 ust. 1 tego rozporządzenia.

25 Należy zauważyć, że zgodnie z art. 72 tego rozporządzenia weszło ono w życie w dniu 1 sierpnia 2004 r. i jest ono stosowane od dnia 1 marca 2005 r.

26 Ponadto rozporządzenie nr 1347/2000 było stosowane na Węgrzech dopiero od dnia 1 maja 2004 r. zgodnie z art. 2 Aktu dotyczącego warunków przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej oraz dostosowań w traktatach stanowiących podstawę Unii Europejskiej (Dz.U. 2003, L 236, s. 33).

27 Z powyższego wynika, że wyrok rozwodowy sądu w Peszcie z dnia 4 maja 2004 r. wydany został po dacie wejścia w życie rozporządzenia nr 1347/2000 na Węgrzech, w następstwie powództwa wniesionego przed tą ostatnią datą. Należy ponadto podnieść, że wyrok ten został wydany przed datą 1 marca 2005 r., to jest przed datą rozpoczęcia stosowania rozporządzenia nr 2201/2003.

28 W tych okolicznościach, tak jak to podnoszą rządy francuski, niemiecki, polski i słowacki, kwestia uznania tego wyroku powinna być rozpatrywana w świetle art. 64 ust. 4 rozporządzenia nr 2201/2003, ponieważ wszczęcie postępowania oraz wydanie tego wyroku miało miejsce w ramach czasowych określonych przez ten przepis.

29 Zgodnie z tym przepisem rzeczony wyrok rozwodowy powinien w związku z tym zostać uznany na podstawie rozporządzenia nr 2201/2003, jeżeli właściwość oparto na zasadach zgodnych z zasadami przewidzianymi w rozdziale II tego rozporządzenia

lub rozporządzenia nr 1347/2000, bądź też w konwencji zawartej pomiędzy państwem członkowskim pochodzenia, w niniejszej sprawie Republiką Węgierską, a państwem członkowskim, do którego kierowany jest wniosek, w niniejszym przypadku Republiką Francuską, obowiązującej w chwili wszczęcia postępowania.

30 Przepisy, na których podstawie sąd w Peszcie oparł swoją właściwość, oraz ich treść nie wynikają z akt sprawy. Niemniej jednak okoliczność tę należy uznać za pozostającą bez wpływu dla postępowania przed sądem krajowym, jeżeli zastosowanie art. 3 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 mogłoby doprowadzić do uznania właściwości sądów węgierskich, niezależnie od prawidłowo zastosowanych przez te sądy zasad dotyczących ustalania właściwości. Tym samym niniejszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zasadniczo ma na celu ustalenie, czy w okolicznościach takich, jak przed sądem krajowym sądy węgierskie mogły być sądami właściwymi na podstawie rzeczonego przepisu dla orzekania w sprawie dotyczącej rozwodu L. Hadadiego oraz C.M. Mesko.

31 Wreszcie wiadomo, że C.M. Mesko twierdzi w pisemnych uwagach złożonych Trybunałowi, że dowiedziała się o pozwie rozwodowym wniesionym do sądu w Peszcie dopiero w sześć miesięcy po wszczęciu postępowania przez L. Hadadiego. Niemniej jednak nie podniosła ona, że L. Hadadi zaniedbał podjęcia niezbędnych kroków, aby powiadomiono ją o wniesieniu powództwa, ani też, że w związku z tym na podstawie art. 16 rozporządzenia nr 2201/2003 nie można uznać, że powództwo zostało wniesione w tym dniu. Z kart sprawy wynika ponadto, że C.M. Mesko stawiła się w ramach postępowania przed tym sądem. Oprócz tego na pytanie Trybunału skierowane w trakcie rozprawy rząd węgierski wskazał, że zgodnie z prawem krajowym po wniesieniu powództwa do sądu krajowego sąd ten przystępuje do doręczenia powództwa stronie pozwanej. W tych okolicznościach należy uznać, że powództwo zostało wytoczone przed sądem w Peszcie w sposób prawidłowy w rozumieniu wspomnianego art. 16.

W przedmiocie pytania pierwszego

32 W pierwszym pytaniu sąd krajowy zmierza co do zasady do ustalenia, czy art. 3 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003 powinien być interpretowany w ten sposób, że, w przypadku gdy obydwoje małżonkowie posiadają jednocześnie obywatelstwo państwa członkowskiego, w którym znajduje się sąd, do którego wytoczono powództwo, oraz obywatelstwo innego państwa członkowskiego, obywatelstwo państwa, w którym znajduje się sąd, do którego wniesiono powództwo, powinno przeważać nad obywatelstwem państwa, w którym znajduje się sąd odsyłający.

33 Tytułem wstępu należy przypomnieć, że sądy, do których wniesiono powództwo, w sytuacjach takich jak w postępowaniu przed sądem krajowym, regulowanych przez uregulowanie przejściowe dotyczące uznawania ustanowione w art. 64 ust. 4 rozporządzenia nr 2201/2003, zostały wezwane do wypowiedzenia się w przedmiocie właściwości sądu innego państwa członkowskiego. Od takich sytuacji różnią się sytuacje regulowane bardziej bezpośrednio przez przepisy rozdziału III tego rozporządzenia, dotyczące uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych, w stosunku do których art. 24 przewiduje zakaz kontroli właściwości sądu pochodzenia.

34 Z akt sprawy wynika, że w wyroku zaskarżonym przed sądem krajowym cour d'appel de Paris stwierdził, że właściwość sądu w Peszcie, jako że opierała się ona na obywatelstwie węgierskim L. Hadadiego, podstawie właściwości, która nie została przyjęta w prawie francuskim, była „w rzeczywistości bardzo słaba", podczas gdy w porównaniu właściwość sądu miejsca zamieszkania małżonków, znajdującego się we Francji, była „szczególnie mocna".

35 Zdaniem Komisji Wspólnot Europejskich pierwsze pytanie prejudycjalne zostało skierowane dlatego, że w przypadku konfliktu pomiędzy obywatelstwem francuskim a innym obywatelstwem sąd francuski, do którego wpłynęło powództwo, „najczęściej da priorytet obywatelstwu państwa sądu, do którego wpłynęło powództwo".

36 Tezę tę potwierdza argumentacja przedstawiona Trybunałowi przez stronę pozwaną przed sądem krajowym, która utrzymuje, że art. 3 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 nie zawiera szczególnego przepisu regulującego przypadek podwójnego obywatelstwa w taki sposób, że każde państwo członkowskie stosuje swoje własne prawo w dziedzinie obywatelstwa w takiego rodzaju sytuacji. Z doktryny i z orzecznictwa francuskiego wynika, że w przypadku konfliktu pomiędzy obywatelstwami znaczenie ma obywatelstwo państwa sądu wytoczenia powództwa.

37 W tych okolicznościach pojawia się pytanie, czy ponieważ rozporządzenie nr 2201/2003 nie reguluje w sposób wyraźny, tak jak to podkreśla C.M. Mesko, przypadków wspólnego podwójnego obywatelstwa, jego art. 3 ust. 1 powinien być interpretowany w sposób odmienny, gdy obydwoje małżonkowie mają obydwa obywatelstwa wspólne oraz gdy mają oni tylko jedno wspólne obywatelstwo.

38 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem zarówno względy jednolitego stosowania prawa wspólnotowego, jak i zasady równości wskazują na to, że treści przepisu prawa wspólnotowego, który nie zawiera wyraźnego odesłania do prawa państw członkowskich dla określenia jego znaczenia i zakresu, należy zwykle nadać w całej Wspólnocie Europejskiej autonomiczną i jednolitą wykładnię, którą należy ustalić, uwzględniając kontekst przepisu i cel danego uregulowania (zob. odnośnie do rozporządzenia nr 2201/2003 wyrok z dnia 2 kwietnia 2009 r. w sprawie C-523/07 A, Zb.Orz. s. I-2805, pkt 34).

39 W tym zakresie należy zauważyć, że art. 3 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 nie zawiera żadnego bezpośredniego odesłania do prawa państw członkowskich w celu ustalenia dokładnego zakresu kryterium dotyczącego „obywatelstwa".

40 Ponadto nie wydaje się, że rozporządzenie nr 2201/2003 ustanawia chociażby zasadniczo rozróżnienie ze względu na to, czy dana osoba posiada jedno tylko lub, odpowiednio, kilka obywatelstw.

41 W związku z tym w przypadku wspólnego podwójnego obywatelstwa sąd, do którego wniesiono sprawę, nie może ignorować faktu, że zainteresowani posiadają obywatelstwo innego państwa członkowskiego w taki sposób, że osoby mające wspólne podwójne obywatelstwo byłyby traktowane tak, jak gdyby posiadały tylko jedno wspólne obywatelstwo państwa członkowskiego, do którego należy ten sąd. W rzeczywistości skutkowałoby to zakazaniem tym osobom w ramach przejściowej zasady uznawania ustanowionej w art. 64 ust. 4 rozporządzenia nr 2201/2003 do powoływania się przed sądem państwa, do którego wniesiono sprawę, na art. 3 ust. 1 lit. b) tego rozporządzenia w celu ustalenia właściwości sądów innego państwa członkowskiego, pomimo że posiadaliby oni obywatelstwo tego ostatniego państwa.

42 Przeciwnie, w ramach rzeczonego art. 64 ust. 4, w przypadku gdy małżonkowie posiadają jednocześnie obywatelstwo państwa członkowskiego, do którego należy sąd, do którego wniesiono sprawę, oraz obywatelstwo innego państwa członkowskiego, sąd ten musi wziąć pod uwagę okoliczność, że powództwo mogło zostać prawidłowo wniesione do sądu innego państwa członkowskiego na podstawie art. 3 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003 w związku z okolicznością, iż zainteresowani posiadają obywatelstwo tego innego państwa.

43 W konsekwencji na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, że o ile sąd państwa członkowskiego, do którego wniesiono sprawę, powinien sprawdzić zgodnie z art. 64 ust. 4 rozporządzenia nr 2201/2003, czy sąd państwa członkowskiego pochodzenia orzeczenia sądowego był właściwy na podstawie art. 3 ust. 1 lit. b) tego rozporządzenia, o tyle ostatni z wymienionych przepisów sprzeciwia się temu, aby sąd państwa członkowskiego, do którego wniesiono sprawę, uznał małżonków posiadających obywatelstwo zarówno tego państwa członkowskiego, jak i obywatelstwo państwa członkowskiego pochodzenia, wyłącznie za obywateli państwa członkowskiego, do którego wniesiono sprawę. Przeciwnie, sąd ten powinien uwzględnić okoliczność, iż małżonkowie posiadają również obywatelstwo państwa członkowskiego pochodzenia oraz że w związku z tym sądy tego państwa mogły być właściwe do rozpoznania sprawy.

W przedmiocie pytania drugiego i trzeciego

44 W ramach pytań drugiego i trzeciego, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd krajowy dąży zasadniczo do wyjaśnienia, czy art. 3 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003 powinien być interpretowany w ten sposób, że w celu ustalenia sądu właściwego do rozpoznania sprawy rozwodowej osób mających podwójne obywatelstwo należy brać pod uwagę wyłącznie obywatelstwo państwa członkowskiego, z którym osoby te pozostają w najściślejszym związku — obywatelstwo „dominujące" — w taki sposób, że sądy tylko tego państwa byłyby właściwe na podstawie łącznika obywatelstwa (pytanie drugie), czy też przeciwnie, należy uwzględnić obydwa obywatelstwa w taki sposób, że sądy obydwu państw członkowskich mogą być właściwe na tej podstawie, a zainteresowani mogą dokonać wyboru sądu, do którego wniosą sprawę (pytanie trzecie).

45 C.M. Mesko, podobnie jak rząd polski, twierdzi, że w przypadku wspólnego podwójnego obywatelstwa małżonków należy przyjąć kryterium obywatelstwa dominującego. W tym zakresie C.M. Mesko, opierając się na różnych okolicznościach, w szczególności na tym, że ona sama oraz L. Hadadi zamieszkują we Francji od 1980 r., uważa, że w sprawie przed sądem krajowym dominującym obywatelstwem jest obywatelstwo francuskie. Podnosi ona, że jeżeli obydwa obywatelstwa postawiono by na stopie równości, to spowodowałoby to „wyścig do sądów", zachęcając w sposób stanowiący nadużycie jednego z małżonków do pośpiesznego wniesienia pozwu do sądu jednego z państw członkowskich w celu uniknięcia tego, aby drugi z małżonków wniósł powództwo do sądu innego państwa członkowskiego. Rząd polski uważa, że nie należy pozostawiać wyboru sądu właściwego stronom, ponieważ takie rozwiązanie przyznawałoby nadmierny przywilej osobom posiadającym wspólne podwójne obywatelstwo i przyznawałoby im de facto możliwość wyboru sądu właściwego, podczas gdy rozporządzenie nr 2201/2003 nie przyznaje takiego prawa innym osobom. Ponadto zdaniem tego rządu utrzymanie właściwości sądu państwa członkowskiego, w którym małżonkowie nie zamieszkują od dłuższego czasu, mogłoby utrudnić skuteczność a także słuszność orzeczeń sądowych i doprowadzić do nadużyć takich jak „forum shopping".

46 Z kolei zdaniem L. Hadadiego, rządów francuskiego, czeskiego, niemieckiego, węgierskiego, słowackiego i fińskiego oraz Komisji w przypadku wspólnego podwójnego obywatelstwa każde z małżonków ma prawo na podstawie art. 3 ust. 1

lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003 do wniesienia pozwu rozwodowego do sądu jednego lub drugiego z dwóch państw członkowskich, którego obywatelstwo posiadają obydwoje małżonkowie.

47 W tym zakresie w pierwszej kolejności należy przypomnieć, że tak jak to wynika z motywu pierwszego, rozporządzenie nr 2201/2003 przyczynia się do utworzenia przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, w ramach której zapewniony jest swobodny przepływ osób. W tym celu rozdziały II i III tego rozporządzenia ustanawiają reguły regulujące właściwość a także uznawanie i wykonywanie orzeczeń w zakresie rozwiązania związku małżeńskiego.

48 W tych okolicznościach art. 3 ust. 1 lit. a) i b) rozporządzenia nr 2201/2003 przewiduje kilka podstaw właściwości, pomiędzy którymi nie ustanawia hierarchii. Wszystkie obiektywne kryteria ustanowione w tym art. 3 ust. 1 są alternatywne. Z uwagi na cel tego rozporządzenia zmierzający do zagwarantowania pewności prawa art. 6 tego rozporządzenia przewiduje zasadniczo, że właściwość określona w art. 3–5 tego rozporządzenia ma charakter wyłączny.

49 Z powyższego wynika, że system rozdziału właściwości ustanowiony przez rozporządzenie nr 2201/2003 w dziedzinie rozwiązania związku małżeńskiego nie przewiduje wyłączenia kilku właściwości. Przeciwnie, wyraźnie zostało przewidziane współistnienie kilku właściwych sądów, bez ustanawiania hierarchii między nimi.

50 W tym zakresie, o ile kryteria wymienione w art. 3 ust. 1 lit. a) tego rozporządzenia opierają się pod wieloma względami na zwykłym miejscu zamieszkania małżonków, o tyle kryterium ustanowionym w tym samym ustępie pod lit. b) jest kryterium obywatelstwa obojga małżonków lub, w przypadku Zjednoczonego Królestwa i Irlandii, „miejsce stałego zamieszkania". W ten sposób poza wypadkami dwóch ostatnich wymienionych państw sądy innych państw członkowskich, których obywatelstwo posiadają małżonkowie, są właściwe do rozpoznawania powództw z dziedziny rozwiązania związku małżeńskiego.

51 Niemniej jednak nic w treści rzeczonego art. 3 ust. 1 lit. b) nie pozwala na przyjęcie, że jedynie „dominujące" obywatelstwo może zostać uwzględnione przy wykonywaniu tego przepisu. W rzeczywistości bowiem przepis ten, czyniąc z obywatelstwa podstawę właściwości, daje pierwszeństwo łącznikowi powiązania, który jest jednoznaczny i łatwy w stosowaniu. Nie przewiduje on innego kryterium dotyczącego obywatelstwa, dotyczącego w szczególności jego dominującego charakteru.

52 Ponadto wykładnia, zgodnie z którą jedynie „dominujące" obywatelstwo może zostać uwzględnione w ramach art. 3 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, nie znajduje uzasadnienia w celach tego przepisu ani też w kontekście, w jaki się on wpisuje.

53 W rzeczywistości bowiem, z jednej strony, taka wykładnia skutkowałaby ograniczeniem wyboru przez podsądnych właściwego sądu, w szczególności w przypadku wykonywania prawa do swobodnego przemieszczania się osób.

54 W szczególności, ponieważ zwykłe miejsce zamieszkania byłoby istotnym względem przy ustalaniu najbardziej dominującego obywatelstwa, podstawy właściwości przewidziane w art. 3 ust. 1 lit. a) i b) rozporządzenia nr 2201/2003 częstokroć zachodziłyby na siebie. W okolicznościach takich jak przed sądem krajowym prowadziłoby to do ustalenia w stosunku do osób posiadających kilka obywatelstw hierarchii podstaw właściwości ustalonych przez przepis rzeczonego art. 3 ust. 1, która to hierarchia nie wynika z treści tego ustępu. Z kolei para posiadająca jedynie narodowość jednego państwa członkowskiego miałaby zawsze możliwość wniesienia sprawy do sądów tego państwa, nawet wówczas gdy jej zwykłe miejsce zamieszkania nie znajdowałoby się już w tym państwie od wielu lat oraz istniałoby niewiele elementów faktycznego powiązania z tym państwem.

55 Z drugiej strony, ze względu na mało precyzyjny charakter terminu „dominujące obywatelstwo", należałoby wziąć pod uwagę cały szereg okoliczności faktycznych, które nie zawsze prowadziłyby do jasnego rozwiązania. Z powyższego wynika, że konieczność kontroli więzów pomiędzy małżonkami a ich odpowiednimi obywatelstwami czyniłaby uciążliwym sprawdzanie właściwości sądów i sprzeciwiałaby się celowi zmierzającemu

do ułatwienia stosowania rozporządzenia nr 2201/2003 poprzez zastosowanie prostego i jednoznacznego kryterium powiązania.

56 Prawdą jest, że na podstawie art. 3 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003 sądy kilku państw członkowskich mogą być właściwe w sytuacji, gdy zainteresowani posiadają kilka obywatelstw. Niemniej jednak, tak jak to podniosły Komisja oraz rządy francuski, węgierski i słowacki, w przypadku gdy wniesiono by sprawę do sądów kilku państw członkowskich na podstawie tego przepisu, można byłoby rozstrzygnąć zbieg właściwości poprzez zastosowanie zasady, o której mowa w art. 19 ust. 1 tego rozporządzenia.

57 Wreszcie należy przyznać, że rozporządzenie nr 2201/2003 w zakresie, w jakim reguluje jedynie właściwość sądów, lecz nie ustanawia zasad kolizji prawa, wydaje się, zachęca, tak jak to podniosła C.M. Mesko, małżonków do jak najszybszego wniesienia pozwu do jednego z właściwych sądów w celu zapewnienia korzyści rozwodowego prawa materialnego właściwego na podstawie prawa prywatnego międzynarodowego sądu, do którego wniesiono sprawę. Niemniej jednak, w przeciwieństwie do zarzutów C.M. Mesko, taka okoliczność sama w sobie nie może skutkować tym, że wniesienie sprawy do właściwego sądu na podstawie art. 3 ust. 1 lit. b) tego rozporządzenia można będzie uznać za nadużycie. W rzeczywistości bowiem, tak jak to wynika w szczególności z pkt 49–52 niniejszego wyroku, wniesienie sprawy do sądów państwa członkowskiego, którego obywatelstwo posiadają obydwoje małżonkowie, nawet w braku innego powiązania z tym państwem członkowskim, nie jest sprzeczne z celami zamierzonymi przez ten przepis.

58 W tych okolicznościach na pytania drugie i trzecie należy odpowiedzieć, że jeżeli każdy z małżonków posiada obywatelstwo tych samych obydwu państw członkowskich, art. 3 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003 sprzeciwia się temu, aby właściwość sądu jednego z tych państw członkowskich była wyłączona na tej podstawie, że powód nie posiada innych więzi z tym państwem. Przeciwnie, na podstawie tego przepisu właściwe są sądy państw członkowskich, których obywatelstwo posiadają małżonkowie, a małżonkowie ci mogą dokonać wyboru, przed sąd którego z państw członkowskich wniosą sprawę.

W przedmiocie kosztów

59 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

1) **O ile sąd państwa członkowskiego, do którego wniesiono sprawę, powinien sprawdzić zgodnie z art. 64 ust. 4 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000, czy sąd państwa członkowskiego pochodzenia orzeczenia sądowego był właściwy na podstawie art. 3 ust. 1 lit. b) tego rozporządzenia, o tyle ostatni z wymienionych przepisów sprzeciwia się temu, aby sąd państwa członkowskiego, do którego wniesiono sprawę, uznał małżonków posiadających obywatelstwo zarówno tego państwa członkowskiego, jak i obywatelstwo państwa członkowskiego pochodzenia, wyłącznie za obywateli państwa członkowskiego, do którego wniesiono sprawę. Przeciwnie, sąd ten powinien uwzględnić okoliczność, iż małżonkowie posiadają również obywatelstwo państwa członkowskiego pochodzenia oraz że w związku z tym sądy tego państwa mogły być właściwe do rozpoznania sprawy.**

2) **Jeżeli każdy z małżonków posiada obywatelstwo obydwu państw członkowskich, art. 3 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003 sprzeciwia się temu, aby właściwość sądu jednego z tych państw członkowskich była wyłączona na tej**

podstawie, że powód nie posiada innych więzi z tym państwem. Przeciwnie, na podstawie tego przepisu właściwe są sądy państw członkowskich, których obywatelstwo posiadają małżonkowie, a małżonkowie ci mogą dokonać wyboru, przed sąd którego z państw członkowskich wniosą sprawę.

Podpisy